

INGLIZ TILINI O'RGANISHDA PSIXOLOGIYANING O'RNI.

Rajabova Feruza Boboqulovna

O'zMPU 1-kurs talabasi.

Annotatsiya:

Ushbu maqolada ingliz tilini o'rganish jarayonida psixologik omillarning o'rni, ularning ta'sir mexanizmlari va o'quvchilar faoliyatiga bo'lgan ijobiy hamda salbiy ta'sirlari yoritilgan. Til o'rganish inson tafakkuri, idroki, xotirasi, emotsiyasi, motivatsiyasi va shaxsiy xususiyatlari bilan chambarchas bog'liq. Maqolada ingliz tilini o'zlashtirishda zamonaviy psixologik yondashuvlar, kognitiv nazariyalar, motivatsiya modellari va o'quvchi psixotipi tahlil qilinadi. Shuningdek, ingliz olimlari Krashen, Gardner, Ausubel, Rogers, Baddeley, Piaget va Brunerning ilmiy qarashlari asosida o'qitish samaradorligini oshirish yo'llari ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: psixologiya, ingliz tili, o'rganish jarayoni, kognitiv yondashuv, motivatsiya, emotsiya, idrok, xotira, shaxs, o'qituvchi, o'quvchi, muloqot, o'zini anglashi, strategiya, lingvopsixologiya.

Annotation (in English): This article explores the psychological foundations of learning English as a foreign language. It discusses how memory, motivation, cognition, emotion, and individual personality traits influence the process of mastering a language. The study analyzes modern psychological and pedagogical theories proposed by famous scholars such as Krashen, Gardner, Ausubel, Rogers, Baddeley, Piaget, and Bruner. Furthermore, it emphasizes the importance of psychological balance, learner-centered teaching, and emotional intelligence in English language education.

Keywords: psychology, English learning, motivation, cognition, emotion, self-awareness, communication, teaching strategy, learner's personality, linguistic psychology.

Kirish:

“Inson tafakkuri va tili o‘zaro bog‘liq ikki qudratli kuchdir.” — (L. Vygotsky.

Til o‘rganish inson ongi va ruhiyati bilan uzviy bog‘liq. Ingliz tilini o‘rganish, ayniqsa, ikkinchi yoki xorijiy til sifatida o‘zlashtirishda shaxsning ruhiy holati, motivatsiyasi, o‘ziga ishonchi va emotsional barqarorligi muhim rol o‘ynaydi. Til o‘rganishdagi muvaffaqiyat ko‘p hollarda insonning o‘zini qanday his qilishi, o‘ziga bo‘lgan ishonch darajasi, va o‘qituvchi bilan psixologik aloqasiga bog‘liq.

Stephen Krashen ta’kidlaganidek:> “The best methods are those that supply ‘comprehensible input’ in low-anxiety situations.”

Bu esa til o‘rganish jarayonida psixologik muhitning qanchalik muhim ekanini ko‘rsatadi.

1. Ingliz tilini o‘rganishda psixologik yondashuvlarning nazariy asoslari. Psixologik yondashuvlar til o‘rganishning ichki jarayonlarini, ya’ni inson miyasi tilni qanday qabul qilishi, eslab qolishi va qayta ishlashini o‘rganadi.

Jerome Bruner shunday degan edi:

> “Learning is not the product of teaching; it is the product of the learner’s own activity.”

Demak, har bir o‘quvchi faol, qiziqish bilan ishtirok etmasa, o‘qituvchi qay darajada bilimli bo‘lmasin, natija past bo‘ladi.

2. Kognitiv jarayonlar: diqqat, idrok va tafakkur.

Til o‘rganish kognitiv jarayonlar — idrok, tafakkur va xotira — bilan bevosita bog‘liq.

Jean Piaget fikricha:

> “To understand is to invent.”

Til o‘rganish — bu ijodiy idrok jarayoni bo‘lib, o‘quvchi yangi so‘z va iboralarni o‘z tajribasiga bog‘laydi. O‘qituvchi o‘quvchilarning diqqatini faol saqlash, o‘rganilayotgan materialni sezgi orqali idrok ettirishga e‘tibor qaratishi zarur.

3. Motivatsiya — muvaffaqiyat kaliti.

Til o‘rganishdagi motivatsiya ichki (intrinsic) va tashqi (extrinsic) shakllarda bo‘ladi. Ichki motivatsiya o‘quvchining shaxsiy istagi va qiziqishidan kelib chiqadi, tashqi motivatsiya esa baho, sertifikat yoki ish imkoniyati bilan bog‘liq.

Gardner va Lambert tomonidan o‘tkazilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ichki motivatsiya bilan o‘rganayotgan o‘quvchilar tilni chuqurroq o‘zlashtiradi.

4. Emotsional barqarorlik va stress omili

Til o‘rganishdagi “affective filter” tushunchasi shuni bildiradiki, o‘quvchi o‘zini noqulay, uyatchan yoki qo‘rqan holda his qilsa, miyadagi tilni qabul qilish jarayoni to‘xtaydi. Shuning uchun, darsda psixologik ijobiy muhit yaratish muhim.

Krashen aytganidek:

> “When the affective filter is high, language input cannot get in.”

Shu bois o‘qituvchilar uchun emotsional intellektni rivojlantirish, o‘quvchilarni ijobiy rag‘batlantirish zarur.

5. Xotira va assotsiatsiya usullarining roli

Ingliz tilidagi yangi soʻzlarni eslab qolish uchun assotsiativ usullar (soʻzlarni rasm, his-tuygʻu yoki oʻxshash soʻz bilan bogʻlash) samarali hisoblanadi.

Baddeley (1992)ning ishchi xotira modeli shuni koʻrsatadiki, qisqa muddatli xotirani faollashtiruvchi mashqlar til oʻrganishni yengillashtiradi. Masalan: “apple” soʻzini oʻrganishda oʻquvchi uni rasm, taʼm yoki bolalikdagi xotira bilan bogʻlasa, bu maʼlumot uzoq muddatli xotirada saqlanadi.

6. Shaxs tiplari va oʻqitish uslublari. Psixologiyada oʻquvchilarni vizual, audial, kinestetik tiplarga ajratish mavjud. Har bir tur uchun oʻqitish uslubi mos boʻlishi kerak:

Vizual oʻquvchi uchun: rasm, diagramma, video darslar.

Audial oʻquvchi uchun: tinglab tushunish mashqlari.

Kinestetik oʻquvchi uchun: harakatli, interaktiv oʻyinlar.

Bu yondashuv Howard Gardnerning “Multiple Intelligences Theory” bilan hamohangdir.

7. Oʻzbekiston taʼlim tizimida psixologik yondashuvlarm Soʻnggi yillarda Oʻzbekiston taʼlim tizimida ingliz tili oʻqitishda kommunikativ va psixologik metodlarga eʼtibor kuchaydi. Har bir oliy taʼlim muassasasida psixologik xizmat faoliyati mavjud boʻlib, talabalarni motivatsiya va stressni boshqarish yoʻnalishida qoʻllab-quvvatlaydi. Bu esa xalqaro IELTS, CEFR, va boshqa baholash tizimlariga tayyorlanayotgan talabalar uchun muhim amaliy yordam beradi.

8. Psixologik metodlar: test va mashqlar.

Til oʻrganishda quyidagi psixologik metodlar samarali natija beradi: Self-reflection (oʻzini tahlil qilish); Positive reinforcement (ijobiy baholash); Relaxation techniques (stressni kamaytirish mashqlari); Collaborative learning (juftlikda ishlash orqali ijtimoiy motivatsiyani kuchaytirish).

Bu usullar Banduraning “Social Learning Theory” tamoyillariga asoslanadi.

Xulosa:Psixologiya — bu ingliz tilini o‘rganishning yuragi. Motivatsiya, emotsional muhit, idrok, xotira va o‘ziga ishonch kabi omillarni e‘tiborsiz qoldirib bo‘lmaydi. Har bir o‘quvchi individualdir — demak, o‘qitish ham individual yondashuv asosida qurilishi kerak.

Til o‘rganish faqat dars emas, bu o‘zini anglashi, fikrlashni o‘zgartirish, dunyoqarashni kengaytirish jarayonidir. Shunday ekan, psixologiya va tilshunoslikning birligi kelajak ta’limining poydevoridir.

Foydalanilgan adabiyotlar (References)

1. Krashen, S. D. (1985). *The Input Hypothesis: Issues and Implications*. Longman.
2. Gardner, R. C., & Lambert, W. E. (1972). *Attitudes and Motivation in Second Language Learning*. Newbury House.
3. Ausubel, D. P. (1968). *Educational Psychology: A Cognitive View*. Holt, Rinehart & Winston.
4. Baddeley, A. D. (1992). Working Memory. *Science*, 255(5044), 556–559.
5. Rogers, C. R. (1969). *Freedom to Learn*. Merrill.
6. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society*. Harvard University Press.
7. Ellis, R. (2003). *The Study of Second Language Acquisition*. Oxford University Press.
8. Piaget, J. (1972). *The Psychology of the Child*. Basic Books.
9. Bruner, J. S. (1960). *The Process of Education*. Harvard University Press.

10. Gardner, H. (1983). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. Basic Books.

11. Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Prentice Hall.

12. Lightbown, P. M., & Spada, N. (2006). *How Languages are Learned*. Oxford University Press.